

Tone Vrhovnik

Kriminalno delo, ki ni kriminalka

Franček Rudolf: PARNIK JESENICE TRBOVLJE

Kriminalka, Tangram, Ljubljana 1994

Obsežen literarni opus (tule se omejimo samo na prozni del) Frančka Rudolfa je ob zadnjih romanih postal kar nekakšna vodna tehtnica – za nepoučene: vaservaga – za slovensko literarno kritiko: medtem ko so se "tradicionalnejši" ocenjevalci še zapredali v iskanje globokih in prikritih reminiscenc avtorjevega početja, je predvsem mlajši del recenzentske populacije vzel zares množice Rudolfovih besedil o nič-kaj-vzvišenosti in docela zemeljskosti, celo zabavnosti in zabavljivosti pisateljskega početja – in so predvsem zadnjih nekaj tekstov pač odpravili v tem slogu. Tudi pričujoči zapis se od prispevkov cenjenih kolegov ne bo oddaljeval, saj kakovosti literarnega dela po vzoru svetega Grala ne gre iskati, kjer je ni.

Parnik Jesenice Trbovlje je eno tistih del, ki jih beremo premosorazmerno z obsegom: bolj ko se bližamo koncu, več knjige je pred nami. Omenjeni pojav bi sicer lahko pripisali prav žanru, ki ga obljublja naslovnica (kriminalki), saj ravno zgodbe o zločinih začnejo pri koncu in se nato napotijo k začetku, a pri *Parniku Jesenice Trbovlje* to ni tako. Knjigo težko preberemo iz povsem drugih, sila trivialnih (kar je znova značilnost ..., a spet ne v tem primeru) vzrokov.

Iz humanitarnih nagibov velja tule obnoviti fabulo: administrativno upokojeni policaj, zdaj sodelavae agencije za varovanje, ki se z mlado sopotnico in še mlajšim šarplanincem preveva po državi, je najet, da zadevno gospo odreši psov, ki jo venomer in brez vidnih razlogov neprestano napadajo. Po vrsti nezanimivih pripetljajev, ki rabijo predvsem za to,

da bralec dodobra pozabi, o čem je šla zgodba dve ali deset strani predtem, omenjeni pes napade omenjeno gospo, po še nekaj dogodkih pa se izkaže, da je šlo v bistvu že od samega začetka (česa že?) za strašansko spletko, saj sta bila tako administrativno upokojeni policaj kot pes teledirigirana prav za napad na omenjeno gospo. Vmes nekaj mrtvih, nekaj duhovičenja in nekaj družbenopolitičnih referenc (tokrat letijo predvsem na slovensko cestno problematiko in na t. i. urbanizacijo prostora).

Ob navedenih dejstvih je treba pridodati še nekaj malenkosti, ki branje romana še dodatno otežujejo. Prva je v dejstvu, da je bila pripoved v izvirni obliki nekaj, kar (tako besedilo na hrbišču, o katerem pa, kot bomo še govorili, velja pošteno dvomiti) "je v dramatisirani obliki že navdušila poslušalce Radia Slovenija". Da gre za površno in na hitro predelano radijsko igro, je tudi amaterskemu detektivu hitro vidno iz preprostega dejstva, da v romanesknem besedilu popolnoma manjka opisov. Opisov prizorišč, opisov dogajanja in predvsem opisov nastopajočih. Izmed teh se – kolikor nismo mnemotehnično mahnjeni na razločevanje lastnih imen – ločita po "polpleši in polbrčicah" zgolj naslovni junak in kajpak šarplaninec Ranko, zadnji predvsem zato, ker se o vseh (izzvemivši pekinezerja) drugih psih govori v nedoločni obliki. Tako ob mršavi zgodbi ostanemo tudi brez mesa – in nekam blizu se nam zazdijo popadljive živalice, tako mučene in prevarane.

Da je besedilo kriminalka, bržkone razen urednika omenjene knjige ni pomislil nihče, saj tudi avtorju težko pripišemo, da, navdušen nad svojim zadnjim umotvorom, pod eno zvrstno oznako vtakne malone vsa lastna prozna dela (med katerimi pa dejansko najdemo dve, ki bi ju lahko šteli za kriminalki), kot ga hvali besedilo na hrbišču. Že kratek opis vsebine je dovolj za misel, da v *Parniku Jesenice Trbovlje* manjka tudi tisti edini element, ki je za žanr absolutno nepogrešljiv. Če namreč pristanemo na tezo, da v kriminalno literaturo sodijo tudi dela à la *Zločin in kazen* in po nekaterih teoretikih celo mit o Ojdipu, nam v tako široko zastavljenih žanrskih mejah ostane ena edina skupna točka: bralca zanima, kaj se bo junaku, ki je grešil (ali mu je bilo kaj zagrešeno ali grešnost zgolj spremlja) – zgodilo. Pričakovanju ustreza težko prestavljivi pojem "suspenz", ki je tisti najnižji prag določitve poljubnega literarnega dela za kriminalko. V noviteti Frančka Rudolfa je suspenza tako malo, da ga niti ne pričakujemo več. Resnično: ni ne problema, ki bi ga detektiv Oto Ocvirk reševal (lepo prosim: dama, ki se boji psov, je sicer močan kingovski motiv – a le pri Kingu), če pa se ta problem vendarle izpostavi, ga v zmešnjavi junakov enostavno ne

znamo več nikomur pripisati. Ko se na koncu "izkaže", da so neznani storilci ubogega Ranka opremili s kapsulo za povzročanje hipersenzibilnosti na natančno določen vonj (evo – tudi zapleteno je preveč!), smo lahko samo osupli in se – če smo resnično zagnani bralci z odločno preveč prostega časa – vrnemo lepo na začetek. Iskanje spregledanih "ključev" avtor zapisa prijateljsko odsvetuje. Jih ni.

Da je bralska epopeja *Parnik Jesenice Trbovlje* popolna, so poskrbeli pri založbi Tangram. Pri Tangramu so namreč popularno ceno izdelka (735 tolarjev) bržkone dosegli na domiselni način: niso se trapili z zamudnimi korekturami in lekturo, ki je na Slovenskem zadeva hitro-se-menjajoče slovnične mode. Zanamci bodo srečni, ko bo originalna prva verzija znamenitega dela brez popravkov dostopna brez zamudnega čakanja na tisto zadnjo knjigo zbranih del Frančka Rudolfa. Tako mimo resnično žalostnih uporab podredij v enem ali dveh primerih lahko jasno sledimo avtorjevemu duhu, ki je po začetnem stavku in vejici ali dveh svobodno zaplaval asociacijam naproti – in se ni več vračal na profani začetek. Založba Tangram.

Ena temeljnih pridobitev slovenske suverenosti in demokracije je v tem, da si o mojstrih slovenske besede lahko mislimo svoje brez skrbi, kako se pred našimi mislimi topi narodova identiteta. O avtorjih, ki so svoje dni izdajali zanimiva in pomembna dela (dokler roman *Očka, vrni se nam zdrav domov* ne bo izpitno branje študentov varnosti pri delu in komparative, slovenska Univerza ne bo znanstvena ustanova), danes pa nas trapijo z začetniškimi jetri, ne moremo svojega zgolj misliti; javno jih razgalimo za farizeje in vsaj pomislijo naj, zaboga, ali je honorar resnično vreden polomijade, kakršna je *Parnik Jesenice Trbovlje*. Delo je res kriminalno, ni pa kriminalka.